

Zgodnja obravnava otrok z govorno-jezikovnimi motnjami

Prispevek dobre prakse na področju inkluzije učencev in dijakov s posebnimi potrebami

Mag. Smiljana Valcl

Osnovna šola Sladki Vrh

Uvod

Zaposlena sem na Osnovni šoli Sladki Vrh na delovnem mestu specialnega pedagoga in izvajam dodatno strokovno pomoč učencem s posebnimi potrebami že dvanajst let. Zaradi izkušenj pri delu v službi in lastnih starševskih izkušenj, saj sem mama drugorojenega otroka, ki ima drugačen razvoj, sem hitro opazila težave pri sinu in opozorila nanje. Pri otroku smo sprva zaznali težave s sluhom, slabo odzivnost in počasnejši gibalni razvoj. Naš prvi korak je bil obisk nevrofizioterapevtke. Otrok je bil nato zgodaj obravnavan v razvojni ambulanti za predšolske otroke, pri fizioterapevtki, delovni terapevtki in logopedinji ter pri enaintridesetih mesecih vključen v vrtec.

V prispevku želim prikazati razvoj otroka, obravnave v zunanjih ustanovah ter poudariti neprecenljivo vlogo staršev, ki otroka nenehno spremljajo pri razvoju in lahko težave oziroma odstopanja v razvoju zelo hitro uvidijo. Predvsem je pomembno spoznanje staršev in njihovo sprejemanje dejstva, da njihov otrok odstopa od povprečja. Prav zavedanje in sprejemanje tega je ključno za uspešno obravnavo in ustrezno, kakovostno ter pravočasno reševanje in odpravljanje primanjkljajev.

Prepoznavanje težav pri otroku

Ker že dvanajst let delam z otroki, ki so vključeni kot otroci s posebnimi potrebami v programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, sem imela precej izkušenj pri prepoznavanju težav.

Pri sinu sem prepoznala pomanjkljivo artikulacijo, pripovedovanje vsebin in opisovanje dogodkov pa ni imelo pravega smisla (npr. nisem razumela, kaj je

želel povedati, predvsem o dogodkih, pri katerih nisem sodelovala). Pravljič ni rad poslušal, pesmic si ni zapomnil in ga tudi niso zanimale. Močno področje je bila in je konstrukcija (izjemno rad sestavlja lego kocke), v vrtcu pa je rad nizal ter počel stvari, ki so terjale pozornost in koncentracijo.

Redno je obiskoval logopedске obravnave na Centru za sluh in govor ter delovno terapijo. V obeh ustanovah je bil obravnavan približno enkrat na dva meseca.

Reševanje težav

Pri dveh letih in sedmih mesecih je bil sin vključen v vrtec, v katerem se je sicer dobro prilagodil, za rešitev drugih omenjenih težav pa sem videla rešitev v usmerjanju. To bi mu omogočilo zagotovljeno tedensko dodatno strokovno pomoč v okviru vrtca, zaradi česar bi imel bolj redno obravnavo, zaradi individualiziranega programa pa učinkovito vključitev v oddelek vrtca.

Res se je kasneje izkazalo, da je usmeritev omogočala boljši uvid v sinove težave in njihovo razumevanje pri vzgojiteljih. V tem času je namreč med drugim težje usmerjal pozornost in koncentracijo, imel je gibalne težave, slabšo razvito grafomotoriko in fino motoriko, odgovarjal je v stavkih, artikulacija je bila nedodelana, vendar je bil govor razumljiv.

Na podlagi psihološkega pregleda je bil sprožen postopek usmerjanja.

Postopek usmerjanja in navodila

Psihološki pregled je pokazal, da je dečkov razvoj potekal nekoliko neharmonično. Dečkova aktualna

umska učinkovitost je bila na ravni povprečja. Prav tako so bile na ravni povprečja dečkove verbalne sposobnosti, medtem ko so bili neverbalne sposobnosti in hitrost miselnih procesov na ravni nadpovprečja.

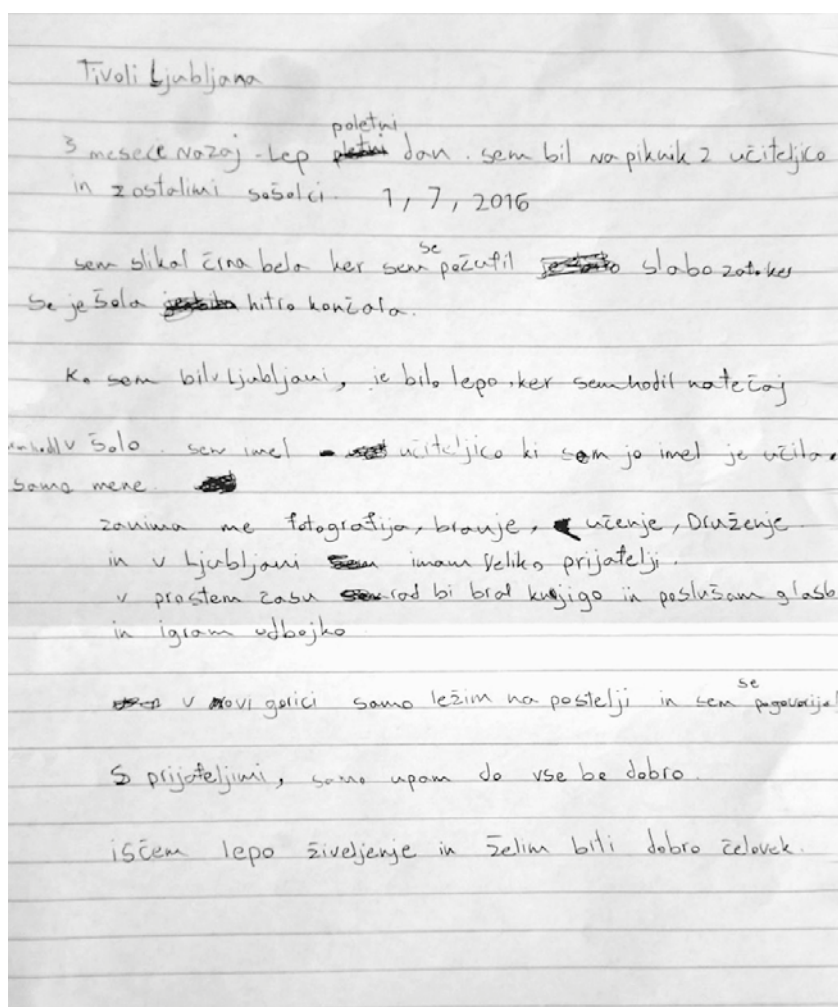
Komisija se je na podlagi ugotovitev odločila za usmeritev v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo in ga opredelila kot otroka z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami. V postopku usmerjanja so sinu z odločbo zagotovili tri ure dodatne strokovne pomoči na teden, in sicer ura kot svetovalna storitev in dve uri kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, ki jo izvajata specialni in rehabilitacijski pedagog (eno uro) ter logoped (eno uro). Usmerjen je bil pri štirih letih in šestih mesecih.

Kot navodilo za delo v vrtcu je komisija zapisala, da naj bo pri verbalnih aktivnostih v bližini vzgojiteljice,

ki naj preverja njegovo razumevanje ter po potrebi dodatno razloži oziroma ponovi. Opozoriti ga je treba, kadar je potrebno poslušanje, torej pri verbalnih navodilih. Potrebna je multisenzorna podpora. Treba mu je ustvariti pogoje, da bo lahko neobremenjeno oblikoval odgovore. Pomagati mu je treba verbalno izraziti njegove zahteve. Ostale prilagoditve v individualiziranem programu glede na otrokov napredek in razvoj pripravijo in spreminjajo člani strokovne skupine vrtca glede na Navodila h kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami.

Analiza dela in rezultati

Sprva se strokovnemu kadru v vrtcu usmeritev ni zdelo potrebna, saj so bili mnenja, da otrok ne odstopa od skupine v tolikšni meri. Sama sem vztrajala in

Izpoved Mohammada, mladostnika brez spremstva, po 3 mesecih učenja slovenščine

Tivoli Ljubljana

3 mesece nazaj. Lep poletni dan sem bil na piknik z učiteljico in z ostalimi sošolci.

1. 7. 2016

Sem slikal črna bela ker sem se počutil slabo zato ker se je šola hitro končala.

Ko sem bil v Ljubljani, je bilo lepo, ker sem hodil natečaj. sem hodil v šolo sem imel učiteljico ki sem jo imel je učila samo mene.

zanima me fotografija, branje, učenje, Druženje in v Ljubljani imam Veliko prijatelji.

v prostem času rad bi bral knjigo in poslušam glasbo in igram odbojko.

v novi gorici samo ležim na postelji in sem se pogovarjal S prijatelji, samo upam, da vse bo dobro.

iščem lepo življenje in želim biti dobro človek.

.....
 Na naslednji strani objavljamo dve Mohammadovi fotografiji.

izkazalo se je, da mu strokovna pomoč, ki mu jo zagotavljata inkluzija in integracija, absolutno koristi.

Z individualiziranim programom mu namreč v vrtcu zagotavljajo dovolj časa za umirjeno komunikacijo in pogovor ter za samostojno izvedbo dejavnosti. Prav to so težave, ki jih najprej v vrtcu niso prepoznali in jim niso namenili posebne pozornosti. Tako se je sin lahko skrtil v ozadje za vrstniki.

Z individualiziranim programom pa je drugače. Sedaj so se tudi vrstniki navadili počakati na odgovor, kar mu daje občutek sprejetosti, uspešnosti in enakovrednosti v skupini, pa tudi lažje razvija samopodobo. Prav tako vzgojitelja spodbujata sina k razpravljanju, pripovedovanju, pri igri pa k jezikovni komunikaciji. Spodbujata ga k temu, da sam pove, kaj dela, kaj je naredil in kaj namerava narediti, spodbujata ga k besedni komunikaciji. Pri dodatni strokovni pomoči logopedinje so cilji zastavljeni po področjih: *poslušanje, razumevanje, govor in jezik, fina motorika, oralna motorika in grafomotorika, samostojnost in socialno polje*. Pri specialni pedagoginji pa so dejavnosti zastavljene na vseh področjih kurikula: *gibanje, jezik, matematika, narava, družba in umetnost*.

Specialna pedagoginja pri delu s sinom v vrtcu po sedmih mesecih ugotavlja, da je finomotorično zelo spreten, droben material izjemno natančno polaga na označene dele, vzame si čas in nikoli ne hiti. Pač pa hiti in je neučakan pri družabnih igrah, pri katerih prestavlja figure namesto soigralca. Dobro pozna barve in jih poimenuje. Pri dejavnostih, pri katerih se zmoti, si ob vprašanju, ali je z izdelkom zadovoljen ali bi kaj popravil, izdelek ponovno ogleda in ga zna popraviti. Logopedinja navaja, da priklic besed zelo niha. Včasih besede priključ, včasih ne. Težje priključ besede, ki so manj v uporabi, npr. ananas, brki, cerkev itd. Pri opisovanju ima nekaj težav z glagoli, npr. pes *drži*, želva *nosi*.

Druge dejavnosti

Sin še vedno redno mesečno obiskuje delovno terapijo, pri kateri dobim tudi napotke za vsakodnevno igro, na kaj naj bomo pozorni, da bomo razvijali njegova šibka in tudi močna področja ter samostojnost pri dnevnih aktivnostih. Te aktivnosti so *vestibularno temelječe aktivnosti* (skakanje na trampolinu, plezanje, vrtenje, vožnja s kolesom itd.), *aktivnosti, ki zagotavljajo globok pritisk, propriocepcijo* (vožnja samokolnice po rokah, skakanje po eni nogi, igre z

Foto **Mohammad**: Tunel s svetlobo na koncu

Foto **Mohammad**: Pot skozi slovenski gaj

žogo, kidanje snega, sesanje, pometanje, težko delo itd.), igre za motoriko ust, športi in igre z vrstniki ter aktivnosti za zmanjšanje taktilne preobčutljivosti.

Zaradi motoričnih težav smo ga že pri približno dveh letih in pol vpisali h gimnastiki, ki jo je obiskoval tedensko; od štirih let in pol pa dvakrat tedensko obiskuje atletiko. Ves ta čas smo se zelo trudili, da bi v prostem času (ob vzgledu starejšega brata) vzljubil igro na prostem in rad uporabljal žogo, kolo, skiro. Do četrtega leta je bil precej lagoden, ni rad hodil, vozil se je v vozičku, hitro je zaspal. Športne aktivnosti, pohodi in sprehodi so ga precej utrudili in se jim je upiral. Spodbujanje je bilo izjemno naporno, vendar se je izkazalo, da vodi v pravo smer, saj mu je šport postal zanimiv, pri petih letih je postal spreten z žogo, rad teče in samostojno vozi kolo. Spodbude doma so pri tem izjemno pomembne, tudi razumevanje, da ga nogice v resnici boljijo in tega ne govori le zato, ker ne želi hoditi.

Sklep

V vzgojno-izobraževalni ustanovi, ki jo je otrok obiskoval, nisem bila opozorjena na razvojne primanjkljaje, saj jih niso opazili. Celó ob mojih izrecnih navedbah o težavah pri priklicu besed, se jim ni zdelo, da bi bilo s sinom na govorno-jezikovnem področju kaj narobe. To si razlagam s tem, da se je sin v skupini lahko precej skrival z odgovarjanjem, kar je bila tudi doma velika težava, saj ga je prvorojenec v odgovorih zmeraj prehitel in odgovarjal namesto njega. Tako je samo prikimal ali ponovil in dajal je občutek, kot da je vse v najlepšem redu. Težave sem lahko prepoznala šele pri individualnem delu z njim, za kar je seveda v družini s tremi otroki zelo redka priložnost.

Z individualiziranim programom (s postavljenimi cilji), dodatno strokovno pomočjo, zavedanjem vzgojiteljev o otrokovih težavah, s sodelovanjem z zunanjimi ustanovami (delovna terapija, razvojna ambulanta za predšolske otroke, Center za sluh in govor Maribor) ter delom z otrokom doma bomo primanjkljaje zagotovo omilili, in upam, da tudi odpravili.

Težave s priklicem so vseživljenjska težava, zato je treba otroka le dobro opremiti (npr. učenje asociacij:

zelena trava, modro nebo itd.) in skozi spontano igro krepiti šibka področja. Doma večinoma ne sedimo pri zvezkih, temveč vaje opravljamo mimogrede, ob tekmovanju z bratom in sestro, na sprehodih, med vožnjo z avtomobilom in podobno. Prizadevanja za vključevanje v šport in igre na prostem so – kot smo že omenili – že obrodila odlične sadove.

Poudariti želim, da je izjemno pomembna vztrajnost, omogočanje obravnav otroku, redno delo doma in predvsem delo staršev pri premagovanju otrokovih težav. Rečem lahko, da ni zmeraj preprosto in da je za to potrebno veliko energije, angažiranosti in motivacije tudi za starše. Seveda je mnogo lažje, če starši že vemo, kakšen cilj smo si za otroka postavili oziroma kaj bi radi, da bi otrok morda dosegel, k čemu lahko stremimo. Veliko je vzponov in padcev, strahu pred prihodnostjo. Kljub temu je vedno najpomembnejši cilj v največji možni meri opremiti otroka za življenje.

Sinove težave niso velike, pomenijo pa življenjsko oviro in tudi težave pri doseganju standardov v osnovni šoli, ki jo bo čez leto dni začel obiskovati. Zgodnja, predvsem predšolska obravnava je zelo pomembna, zato je prepoznavanje težav pri otrocih v tem obdobju ključno. Veliko primanjkljajev je pred vstopom v šolo mogoče omiliti ali odpraviti.

Zaradi pričakovanih težav pri začetnem opismenjevanju se bomo zagotovo tudi v osnovni šoli odločili za usmeritev, saj menim, da je ta izjemno smiselna že v začetnih razredih.

Hvaležna sem sebi, da sem imela znanje, moč in pogum prepoznati težave, za katere menim, da smo jih pravočasno začeli reševati. Želela bi, da bi tudi v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, predvsem v vrtcih, hitreje prepoznali težave in opozarjali nanje. Prav tako je pomembno, da so tudi starši pozorni, da si ne zatiskajo oči in da si čim prej dovolijo uvid v otrokove težave. Pri tem želim poudariti, da se vzgojitelji trudijo po svojih močeh, menim pa, da niso vedno dovolj opremljeni z znanjem, ki bi ga morali imeti za prepoznavanje težav in za vključevanje otrok s posebnimi potrebami.